

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף יח

(בעמוד הקודם)

למדנו שהמפגל באכילת מזבח לאכילת אדם או להיפך, נחלקו רבי אליעזר וחכמים האם זה פיגול או לא. לדעת רבי אליעזר פיגול. הגמרא רצתה להוכיח מברייתא, שיש מחלוקת בדעת רבי אליעזר, של רבי יהודה ורבי אלעזר האם הפיגול מדאורייתא וחייב כרת או פסול מדרבנן. לדעת רבי יהודה חייב כרת, לדעת רבי אלעזר פסול מדרבנן.

דחייה: לא. **זכולי עלמא כרת ליכא, והכא ג' מחלוקת בדבר:** לכו"ע אין כרת במפגל מאכילת מזבח לאכילת אדם ולהיפך, ורק פסול מדרבנן. אלא יש כאן מחלוקת אחרת שיש בה שלוש דעות.

ת"ק סבר: המחלוקת של רבי אליעזר וחכמים היא רק בחושב מאכילת מזבח לאכילת אדם (האם הקרבן כשר או פסול). אבל בחושב להניח חלק מהדם חוץ לזמנו, לכו"ע כשר. כי לא חשב כאן מחשבת פיגול של אכילה או שתיה. (ואנו לא גוזרים על מחשבת מקצת הדם אטו כל הדם שאז פסול מדאורייתא, וכדלהלן).

ורי' יהודה סבר: המחלוקת של רבי אליעזר וחכמים כנ"ל (בחושב מאכילת מזבח לאכילת אדם). אבל בחושב להניח את הדם, לכו"ע הדם פסול מדרבנן. משום שאנו גוזרים בחושב להניח מקצת הדם אטו חושב על כל הדם שאז פסול מדאורייתא. ככתוב בברייתא -

דתניא אמר להם רבי יהודה: לחכמים האם אתם לא מודים לי שאם הניח בפועל את כל הדם עד למחר חוץ לזמנו, שהקרבן פסול (כי לא הוקרב הדם)? אם כן תודו לי גם כשרק חושב להניח את כל הדם למחר שהקרבן פסול!

ואתא ר' אלעזר למימר: ואילו רבי אלעזר סובר שכמו שנחלקו ר' אליעזר וחכמים בחושב מאכילת מזבח לאכילת אדם האם הקרבן כשר או פסול, כך גם בחושב להניח מקצת הדם למחר נחלקו האם הקרבן כשר או פסול.

קושיא: וסבר ר' יהודה להניח מדמו למחר דברי הכל פסול? והתניא אמר רבי וכו'.

כשהלכתי למצות מדותי: כשהלכתי לפשוט את ספקותי אצל ר' אלעזר בן שמוע. ויש אומרים כשהלכתי 'למצות מדותיו' כלומר למצות את הידע של ר' אלעזר בן שמוע וללמוד ממנו את מה שאני לא יודע.

מצאתי את יוסף הבבלי יושב לפני ר' אלעזר בן שמוע, והיה יוסף הבבלי חביב לו ביותר 'עד לאחת' כלומר עד למאד (תוס').

שאל יוסף הבבלי את ר' אלעזר בן שמוע - רבי, השוחט את הזבח להניח מדמו למחר מהו? אמר לו ר' אלעזר בן שמוע 'כשר'. יוסף הבבלי שאל אותו כמה פעמים את אותה השאלה, ובכל פעם הוא ענה לו את אותה התשובה. עד שבפעם האחרונה הוא ענה לו 'כשר, אלא שר' אליעזר פוסל'. ואז צהבו פניו של יוסף הבבלי מרוב שמחה.

אמר לו ר' אלעזר בן שמוע 'יוסף, כמדומה אני שלא כיווננו שמועתינו עד עתה' = אני מבין שעד עכשיו לא קיבלת את דברי להלכה. אמר לו יוסף הבבלי - כן קיבלתי את דבריך להלכה. אלא שרבי יהודה אמר לי בשאלה הזו 'פסול'. וחיפשתי בכל תלמידיו וביקשתי לי חבר ששמע כמוני מרבי יהודה שפסול, ולא מצאתי. ועל כן חששתי שמא הוא אמר לי משהו אחר ושכחתי. ועכשיו כשאמרת לי שיש מי שסובר ש'פסול', שמחתי, כי החזרת לי את אבידתי.

זלגו עיניו דמעוה של רבי אלעזר בן שמוע וכו'.

הא מפני שר' יהודה וכו': המשיך ר' אלעזר בן שמוע וביאר ליוסף הבבלי, הסיבה שרבי יהודה אמר לך 'פסול' בגלל שרבי יהודה הוא בנו של ר' אלעאי, ורבי אלעאי הוא תלמידו של ר' אליעזר. ולכן הוא אמר לך את שיטת רבי אליעזר רבו של אביו. אבל באמת ההלכה היא כמו שאני אמרתי לך שכשר. עד כאן הברייתא.

ואי סלקא דעתך: את תעלה בדעתך שרבי יהודה סובר שהמחשב להניח מהדם למחר לכו"ע פסול, דהיינו בין לרבנן ובין לרבי אליעזר. ואם כן בהכרח שכך הוא לימד את יוסף הבבלי. קשה, מדוע אמר יוסף הבבלי לר' אלעזר בן שמוע 'החזרת לי אבידתי'? הרי ר' אלעזר בן שמוע אמר לו שרבי יהודה דיבר רק אליבא דרבי אליעזר, אבל רבנן חולקים על כך, וזה שלא כמו שאמר רבי יהודה ליוסף הבבלי! אלא מוכח שרבי יהודה לא סובר שכו"ע מודים בזה, אלא רק רבי אליעזר סובר כן ורבנן חולקים עליו!

תירוץ: **אלא מאי 'כשר ור' אליעזר (פסול) פוסל אתנייה', אי הכי מאי 'הא מפני'?** **(פלוגתא) אן נמי פלוגתא קא מתנינן:** ואם רבי יהודה לימד את יוסף הבבלי שיש בזה מחלוקת רבי אליעזר וחכמים, עדיין קשה. מדוע ר' אלעזר בן שמוע אמר ליוסף הבבלי שרבי יהודה שנה פסול רק בגלל שאביו תלמיד של רבי אליעזר? והרי גם ר' אלעזר בן שמוע אמר שיש בזה מחלוקת רבי אליעזר וחכמים, בדיוק כמו שאמר רבי יהודה!

אלא לעולם: אלא בהכרח כמו שאמרנו מקודם. רבי יהודה סובר שלכו"ע פסול, וכך הוא אמר ליוסף הבבלי. ומה שהקשינו על מה שאמר יוסף הבבלי לר' אלעזר בן שמוע 'החזרת לי אבידתי' (והרי הוא לא אמר כמו רבי יהודה אלא שיש בזה מחלוקת), התשובה - יוסף הבבלי שמח על שמצא מישהו שאומר בשם רבי יהודה ש'פסול' כמו שהוא שמע מפיו. למרות שדעתו של ר' אלעזר בן שמוע אינה תואמת בדיוק את מה שהוא שמע מרבי יהודה (כי הוא שמע שלכו"ע פסול, ור' אלעזר בן שמוע סובר שיש בזה מחלוקת).

משנה: המשנה מביאה רשימה של פעולות שצריך לעשות במנחה, אבל אם לא עשה אותם המנחה כשרה.

לא יצק - שלוש פעמים יוצקים שמן בהכנת המנחה. בתחילה נותן שמן בכלי, אחר כך נותן את הסולת, ואחר כך חוזר ונותן שמן ובולל את הסולת עם השמן. ולאחר מכן חוזר ויוצק שמן. אם הוא לא יצק את היציקה האחרונה של השמן על המנחה. **או לא בלל** - לא עשה את היציקה השניה המוגדרת כ'בלילה', אלא נתן את כל השמן בהתחלה ועירבב את הסולת עם השמן. (כי בלי ערבוב זו 'מנחה חריבה' ופסולה (חזון איש)). **או לא פתת** - במנחת מחבת, מרחשת, ומאפה תנור, אופים

תחילה עשר חלות ואחר כך פותתים אותם לפירורים. אם הוא פתת רק כדי 'קמיצה' ולא יותר. **או לא מלח** - לא נתן את המלח לפני ההקטרה (כגון במנחה הנקמצת, לא נתן את המלח על הקומץ לפני הקטרתו על המזבח). **או לא הניף** - במנחת העומר ומנחת סוטה צריך להניף את המנחה. **או לא הגיש** - לפני הקמיצה צריך להגיש את המנחה לקרן דרומית מערבית של המזבח ולגעת בקרן. **או שפתתן פתים מרובות** - כאמור, לאחר האפייה פותתים את החלות לפתיתים. אם הוא פתת פתיתים גדולים יותר מידי. **או לא משחן** - לא משך בשמן את המנחה הטעונה משיחה. כגון ריקי מצות צריך למושחן אחרי האפייה.

נמרא: מאי לא יצק? מה הכוונה 'לא יצק'? אם נאמר שלא יצק כלל, הרי כתוב בפסוק שזה מעכב! אלא הכוונה שלא הכהן יצק את השמן אך איש 'זר' יצק אותו.

קושיא: אי הכי: אם כך גם ב'לא כלל' הכוונה שלא הכהן כלל, אלא איש זר כלל. ואם כן יוצא מהמשנה דיוק, שדוקא אם זר כלל היא כשרה, אבל אם לא כלל כלל היא פסולה. וזה אינו נכון! כפי שמוכח מהמשנה הבאה.

והתנן ששים נבללין ששים וא' אין נבללין: המתנדב מנחה של 61 עשרונים, מביא 60 עשרונים בכלי אחד ועשרון בכלי אחר. משום שעד שישים המנחה נבללת יפה עם השמן, ולא יותר. **והוינן בה כי אינם נבללין מאי הוי?** **והתנן לא כלל כשרה:** והקשינו על כך מה הבעיה שהיא לא נבללת יפה? והרי אם לא כלל המנחה כשרה (ככתוב במשנתנו). **ואמר ר' זירא וכו':** ותירץ רבי זירא שדוקא באופן שהמנחה ראויה להיכלל, הבלילה לא מעכבת. אבל ב-61 עשרונים שאינה ראויה להיכלל, הבלילה מעכבת.

מוכח שהכלילה אינה מעכבת (חוץ ממקרה שאינה ראויה לביילה)!

תירוץ: מידי איריא? האם בגלל שב'לא יצק' הכוונה שיצק זר, זו ראייה שכך מדובר גם ב'לא כלל'? לא! ב'לא יצק' אכן הכוונה לא יצק כהן אלא זר, אבל ב'לא כלל' הכוונה לא כלל כלל.

למדנו במשנה - או שפתתן פתים מרובות כשרה:

קושיא: השתא לא פתת כלל כשרה, פתין מרובות מיבעיא? אם כשלא פתת כלל המנחה כשרה, מדוע צריך לכתוב שאם פתת פתיתין גדולות היא כשרה? **תירוץ:**

מאי 'פתין מרובות'? שריבה בפתייתין: להיפך, מדובר שפתת אותה יותר מידי (לחתיכות יותר קטנות). תירוץ נוסף: ואיבעית אימא: באמת מדובר שפתת לחתיכות גדולות. ובכל אופן היה מקום לחשוב שדוקא כשלא פתת כלל המחנה כשרה, משום שהחלות נשארו כמות שהן ויש כאן 'תורת חלות'. אבל אם פתת אותה לחתיכות גדולות מידי, נמצא שאין כאן לא חלות ולא פתייתין, והמנחה תהיה פסולה. קמ"ל שהיא כשרה.

לימא מתניתין דלא כרבי שמעון: לכאורה משנתנו המכשירה יציקת שמן בזר, חולקת על רבי שמעון.

דתינא רבי שמעון אומר: כל כהן שאינו 'מודה' בעבודת הקרבנות (כלומר שכופר בכך שהקב"ה ציוה אותם), אין לו חלק במתנות כהונה. שנאמר "המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה" רק מי שמקריב את הקרבנות וממילא הוא 'מודה בעבודה' יש לו חלק בכהונה, ולא מי שאינו מודה בעבודה. (רבינו הלל על תו"כ).

ואין לי אלא זו בלבד: ועדיין אני לומד משם רק על כהן שכופר בעבודת 'הולכה' שנאמרה שם בפסוק ("המקריב את דם השלמים"). אך מנין לכהן שכופר באחת מ-15 עבודות דלהלן?

היציקות, והבלילות, והפתיתות, והמליחות, והתנופות, וההגשות, והקמיצות, והקטרות, והמליקות, והקבלות (= של הדם), והזאות, והשקאת סוטה, ועריפת עגלה, וטהרת מצורע, ונשיאות כפים בין מבפנים בין מבחוץ (= בין בעזרה, ובין מחוץ לבית המקדש בבתי כנסיות).

על כך תלמוד לומר (בפסוק הנ"ל) "מבני אהרן" ללמד שכל עבודה המסורה לבני אהרן והכהן אינו מודה בה, אין לו חלק בכהונה. עד כאן הברייתא.

מוכח שלדעת רבי שמעון היציקה צריכה להעשות על ידי 'בני אהרן' ולא על ידי זר!

דחייא: אמר רב נחמן לא קשיא: רבי שמעון מדבר על מנחה שמביאים כהנים, ואילו המשנה מדברת על מנחה שמביאים ישראלים.

המשנה מדברת על מנחת ישראל. מכיון שיש בה 'קמיצה', רק מקמיצה ואילך מתחילה מצות כהונה. כפי שלומדים מהפסוקים. ואם כן אנו לומדים גם שהיציקה והבלילה הנעשות לפני הקמיצה כשירות בזר.

אבל רבי שמעון דיבר על מנחת כהנים שאין בה עבודת 'קמיצה'. ולכן מההתחלה כבר יש בה מצות כהונה, וממילא גם היציקה צריכה להעשות רק על ידי כהן.

אמר ליה רבא: רבא דוחה את דבריו. הרי מהיכן אנו יודעים שצריך לעשות יציקה במנחת כהנים? אנו לומדים זאת ממנחת ישראל. ואם כן עלינו ללמוד גם ממנחת ישראל, שכמו שבמנחת ישראל היציקה כשרה בזר, כך גם במנחת כהנים. (ואם כן, אכן משנתנו חולקת על רבי שמעון).

איכא דאמרי: נוסח אחר לדחייתו של רב נחמן. המשנה מדברת במנחות הנקמצות (שעושים בהם קמיצה), ולכן רק מקמיצה ואילך מתחילה מצות כהונה ולא קודם לכן. אבל רבי שמעון מדבר על מנחות שאין נקמצות, ולכן מצות הכהונה מתחילה מהתחלה.

אמר ליה רבא: ורבא דוחה את דבריו כנ"ל. הרי מהיכן אנו יודעים שצריך לעשות יציקה במנחות שאין נקמצות? למדנו זאת מהמנחות הנקמצות. ואם כן עלינו ללמוד מהם גם שהיציקה כשרה בזר. אלא אכן משנתנו אינה סוברת כרבי שמעון.